

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه امتیازهای این پایان نامه به دانشگاه بوعلی سینا تعلق دارد. در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب این پایان نامه در مجلات، کنفرانس‌ها و یا سخنرانی‌ها، باید نام دانشگاه بوعلی سینا یا استاد راهنمای پایان نامه و نام دانشجو با ذکر مأخذ و ضمن کسب مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود. در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت. درج آدرس‌های ذیل در کلیه مقالات خارجی و داخلی مستخرج از تمام یا بخشی از مطالب این پایان نامه در مجلات، کنفرانس‌ها و یا سخنرانی‌ها الزامی می‌باشد.

....., Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

مقالات خارجی

.....، گروه.....، دانشکده.....، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

مقالات داخلی

دانشگاه گیلان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه آموزشی زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات فارسی

عنوان :

نوستالژی در داستان‌های احمد محمود

استاد راهنما :

دکتر لیلا هاشمیان

استاد مشاور:

دکتر اسماعیل شفق

نگارش :

طاهره صادق بیان

۲۶ شهریور ۱۳۹۲

تقدیم به

پدر و مادرم

دو عزیز سفر کرده که مهر آسمانی شان، آرام بخش آلام زمینی ام است.

با سپاس و قدردانی

از همسرم به دلیل گذشت و ایثارش و همراهی و نور دیده ام دانیال و دریا

مشکر و قدردانی

پاس و ستایش الهی، مشتاقان را که هرچه به زبان آید و هرچه در دل گذرد و بر صفحه مکتوب شود، در حق و یاد او ست. یاد او همواره راهگشا.

طی این مسیر ممکن نبود، مگر به لطف و مرحمت آن یار ازل، که همواره یاد او مایه آرامش قلب است. سامان گرفتن این پایان نامه در سایه لطف بی کران و خردمندی استاد کرامی، سرکار خانم دکتر لیلا هاشمیان انجام گرفته است. همواره قدردان و سپاسگزار، بنمودهای خردمندی ایشان خواهیم بود و بیچ گاه مهرورزی و کشاده رویی او را از یاد نخواهم برد. هر چند زبان نوشتار در قدردانی از ایشان الکن است اما حکم چشیدنی دارد به قدر نمیشی، برای توان کشیدن آب دریا.

از استادان ارجمند جناب آقای دکتر شفق و جناب آقای دکتر طاهری و جناب آقای دکتر آهی که همواره بار الهامی، مهربانی و امید بخشی خویش، در به سرانجام رساندن این رساله و داوری آن یار یکرم بودند، بی نهایت سپاسگزارم و امید که بتوانم علم و اخلاق این بزرگواران را در تمام مراحل زندگی سرلوحه‌ی امور قرار دهم.

شایسته است از همه‌ی عزیزانی که در طی نگارش این رساله به بنده لطف داشته و مریاری نمودند، مشکر و قدردانی کنم.

دانشگاه بوعلی سینا
مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی

عنوان:

نوستالژی در داستان‌های احمد محمود

نام نویسنده: طاهره صادق بیان

نام استاد راهنما: دکتر لیلا هاشمیان

نام استاد مشاور: دکتر اسماعیل شفق

گروه آموزشی: زبان و ادبیات فارسی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

گرایش تحصیلی:

رشته تحصیلی: زبان و ادبیات فارسی

تعداد صفحات: ۱۵۷

تاریخ دفاع: ۱۳۹۲/۶/۲۶

تاریخ تصویب پروپوزال: ۱۳۹۱/۱۱/۱

چکیده:

نوستالژی واژه‌ی فرانسوی است که از علم روانشناسی وارد ادبیات شده است. این اصطلاح روان شناسی به معنای دل تنگی، غم غربت، و حسرت زدگی است. بررسی نمودهایی از نوستالژی در آثار به جای مانده از نویسنده، جلوه‌هایی آشکار از شخصیت او را نشان می‌دهد که در چه جامعه‌ای زندگی می‌کرده و عوامل مختلف، چگونه بر زندگی او تأثیر گذاشته است. نوستالژی به عنوان یکی از جنبه‌های روحی و روانی در نهاد آدمی نهفته است؛ که معمولاً نویسنده، آن را به طور ناخود آگاه در آثارش متجلی می‌نماید. این دل تنگی و غم غربت از سال‌های دور در ادبیات فارسی به خصوص ادبیات داستانی نمود داشته است. احمد محمود یکی از نویسندگانی است که این واژه در آثار او جایگاه ویژه‌ای دارد. نوستالژی فردی احمد محمود، مفاهیمی چون تبعید، زندان، غم دوری از شهر و دیار، حسرت دوران جوانی، فقر و بیکاری را در بر می‌گیرد. از آن جایی که احمد محمود در برهه‌ی زمانی خاصی زندگی می‌کرده است، تأثیرات حاصل از اوضاع سیاسی و اجتماعی جامعه، در خلق آثار او تأثیر برجسته‌ای داشته است، به طوری که بسیاری از مصادیق نوستالژی و حسرت گذشته در نوشته‌های او از مشکلات و مواردی است که خود، آن‌ها را تجربه کرده است. بازگشت به وطن در آثار احمد محمود بازگشت از زندان می‌باشد که تأثیر فراوانی در خلق مضامین نوستالژی داشته است. نوستالژی در آثار احمد محمود به صورت فردی و گاه به صورت اجتماعی دیده می‌شود. او از ایام کودکی خویش و مشکلات مردم جنوب با حسرت و اندوه یاد می‌کند. در این تحقیق سعی شده است با در نظر گرفتن مقوله‌ی نوستالژی و چارچوب نظریه‌های مدرن، آثار داستانی احمد محمود، مورد نقد و ارزیابی قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: احمد محمود، نوستالژی، غم غربت، آثار داستانی.

فصل اول: طرح پژوهشی

۳	مقدمه
۴	۱-۱- تعریف و بیان مسئله‌ی تحقیق
۶	۱-۲- ضرورت و اهداف تحقیق
۶	۱-۳- پیشینه‌ی تحقیق
۷	۱-۴- اهداف تحقیق
۸	۱-۵- فرضیه‌های تحقیق
۸	۱-۶- روش تحقیق

فصل دوم : کلیات پژوهش

۱۱	۲-۱- نوستالژی - معنای لغوی
۱۲	۲-۲- نوستالژی - معنای اصطلاحی
۱۳	۲-۳- نوستالژی و پیشینه‌ی آن در ادبیات
۱۶	۲-۴- وطن از دیدگاه نویسندگان و شاعران
۱۷	۲-۵- نوستالژی و اصطلاح روان شناسی
۱۹	۲-۶- نوستالژی و جامعه شناختی
۲۱	۲-۷- نوستالژی در ادبیات معاصر ایران
۲۱	۲-۸- نوستالژی در مکتب ادبی رماتیسم
۲۳	۲-۹- مفاهیم مرتبط بانوستالژی
۲۳	۲-۹-۱- نوستالژی و خاطره
۲۴	۲-۹-۲- نوستالژی و آرکائیسم
۲۵	۲-۹-۳- نوستالژی و آرمان شهر
۲۶	۲-۹-۳- نوستالژی و اسطوره

۲۶.....	۱۰-۲- نوستالژی و جنگ
۲۸.....	۱-۱۰-۲- جنگ و تأثیر روانی
۲۹.....	۱۱-۲- انواع ادبیات داستانی
۳۱.....	۱-۱۱-۲- قصه
۳۲.....	۲-۱۱-۲- داستان کوتاه
۳۳.....	۳-۱۱-۲- داستان بلند
۳۴.....	۴-۱۱-۲- رمان
۳۷.....	۵-۱۱-۲- رمانس
۳۸.....	۱۲-۲- سیر تحول داستان نویسی در ایران
۴۰.....	۱۳-۲- گونه‌های مختلف ادبیات در ایران
۴۱.....	۱-۱۳-۲- ادبیات اقلیمی روستایی
۴۲.....	۲-۱۳-۲- ادبیات اقلیمی جنوب
۴۳.....	۳-۱۳-۲- ادبیات اقلیمی شمال

فصل سوم : تبیین پژوهش

۴۷.....	۳-۱- تبیین پژوهش
---------	------------------

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل پژوهش

۵۱.....	۱-۴- درآمد
۵۲.....	۲-۴- نگاهی به زندگی احمد محمود
۵۲.....	۱-۲-۴- زندگی احمد محمود
۵۳.....	۲-۲-۴- تحصیلات علمی و دوران جوانی
۵۴.....	۳-۲-۴- تحولات اجتماعی و سیاسی مؤثر در زندگی احمد محمود
۵۵.....	۴-۲-۴- آثار احمد محمود
۵۷.....	۵-۲-۴- غربت احمد محمود
۵۹.....	۳-۴- سبک نگارش احمد محمود

- ۶۳..... ۴-۴- مکتب‌های ادبی در آثار احمد محمود.....
- ۶۴..... ۴-۴-۱- رئالیسم ادبی در آثار احمد محمود.....
- ۶۹..... ۴-۴-۲- ناتورالیسم در آثار احمد محمود.....
- ۷۰..... ۴-۴-۳- رئالیسم جادویی در آثار احمد محمود.....
- ۷۱..... ۴-۴-۴- ارتباط رئالیسم جادویی با نوستالژی.....
- ۷۳..... ۴-۵- بررسی نوستالژی در داستان‌های احمد محمود.....
- ۷۳..... ۴-۵-۱- مجموعه داستان کوتاه مول.....
- ۷۳..... ۴-۵-۱-۱- مسافر.....
- ۷۴..... ۴-۵-۱-۱-۱- نوستالژی فقر و بیکاری.....
- ۷۴..... ۴-۵-۱-۱-۲- نوستالژی عشق.....
- ۷۵..... ۴-۵-۱-۱-۳- نوستالژی تقابل سنت با مدرنیته.....
- ۷۵..... ۴-۵-۱-۲- مول.....
- ۷۶..... ۴-۵-۱-۳- کابوس.....
- ۷۶..... ۴-۵-۱-۴- مأمور اجرا.....
- ۷۷..... ۴-۵-۱-۵- سه ساعت دیگر.....
- ۷۸..... ۴-۵-۱-۶- حسرت.....
- ۷۹..... ۴-۵-۱-۷- کهیار.....
- ۷۹..... ۴-۶-۲- دریا هنوز آرام است.....
- ۸۰..... ۴-۶-۲-۱- دریا هنوز آرام است.....
- ۸۱..... ۴-۶-۲-۲- یک چتول عرق.....
- ۸۱..... ۴-۶-۲-۳- بود و نبود.....
- ۸۲..... ۴-۶-۳- بیهودگی.....
- ۸۳..... ۴-۶-۴- زائری زیر باران.....
- ۸۴..... ۴-۶-۴-۱- مصیبت کبک‌ها.....
- ۸۴..... ۴-۶-۴-۲- انتر تریاکی.....
- ۸۵..... ۴-۶-۴-۳- آسمان کور.....

- ۸۵..... ۴-۴-۶-۴ در سایه سپیدارها
- ۸۶..... ۴-۴-۶-۵ از دلتنگی
- ۸۷..... ۴-۴-۶-۶ برخورد
- ۸۹..... ۴-۴-۶-۷ زیر آفتاب داغ
- ۹۰..... ۴-۴-۶-۸ راهی به سوی آفتاب
- ۹۰..... ۴-۴-۶-۹ زیر باران
- ۹۱..... ۴-۴-۶-۱۰ ترس
- ۹۱..... ۴-۴-۶-۱۱ بندر
- ۹۲..... ۴-۶-۵ غریبه‌ها و پسرک بومی
- ۹۳..... ۴-۶-۵-۱ غریبه‌ها
- ۹۴..... ۴-۶-۵-۲ آسمان آبی دز
- ۹۶..... ۴-۶-۵-۳ داستان با هم
- ۹۷..... ۴-۶-۵-۴ شهر کوچک ما
- ۹۹..... ۴-۶-۵-۵ پسرک بومی
- ۱۰۲..... ۴-۶-۵-۶ اجاره نشینان
- ۱۰۳..... ۴-۶-۵-۷ خانه ای بر آب
- ۱۰۳..... ۴-۶-۵-۸ چشم انداز
- ۱۰۵..... ۴-۶-۵-۹ در راه
- ۱۰۶..... ۴-۶-۵-۱۰ وقتی تنها هستم نه
- ۱۰۷..... ۴-۶-۶ دیدار
- ۱۰۷..... ۴-۶-۶-۱ دیدار
- ۱۰۸..... ۴-۶-۶-۲ بازگشت
- ۱۰۹..... ۴-۶-۶-۳ کجا میری ننه امروز؟
- ۱۱۰..... ۴-۶-۷-۷ قصه آشنا
- ۱۱۰..... ۴-۶-۷-۱ آشنا
- ۱۱۲..... ۴-۶-۷-۲ جستجو

- ۱۱۳..... عصای پیری ۳-۷-۶-۴
- ۱۱۳..... ستون شکسته ۴-۷-۶-۴
- ۱۱۴..... سایه ۵-۷-۶-۴
- ۱۱۵..... خرکش ۶-۷-۶-۴
- ۱۱۶..... از مسافر تا تب خال ۸-۶-۴
- ۱۱۶..... در تاریکی ۱-۸-۶-۴
- ۱۱۷..... غربت ۲-۸-۶-۴
- ۱۱۹..... تب خال ۳-۸-۶-۴
- ۱۲۰..... نوستالژی در رمان‌های بلند احمد محمود ۷-۴
- ۱۲۰..... همسایه‌ها ۱-۷-۴
- ۱۲۱..... نوستالژی عشق و دوری و جدایی از معشوق ۱-۱-۷-۴
- ۱۲۴..... نوستالژی فقر ۲-۱-۷-۴
- ۱۲۴..... نوستالژی اجتماعی ۳-۱-۷-۴
- ۱۲۵..... آرکائیسیم ۴-۱-۷-۴
- ۱۲۵..... داستان یک شهر ۲-۷-۴
- ۱۲۷..... نوستالژی تنهایی ۱-۲-۷-۴
- ۱۲۸..... نوستالژی دوری از زادگاه ۲-۲-۷-۴
- ۱۲۹..... نوستالژی تبعید و زندان ۳-۲-۷-۴
- ۱۳۰..... نوستالژی عشق ۴-۲-۷-۴
- ۱۳۰..... نوستالژی از دست دادن ارزش‌های انسانی ۵-۲-۷-۴
- ۱۳۱..... نوستالژی مرگ و از دست عزیزان ۶-۷-۶-۴
- ۱۳۱..... زمین سوخته ۳-۷-۴
- ۱۳۳..... نوستالژی دوری از وطن ۱-۳-۷-۴
- ۱۳۴..... نوستالژی مهاجرت ۲-۳-۷-۴
- ۱۳۵..... نوستالژی از دست دادن عزیزان ۳-۳-۷-۴
- ۱۳۶..... نوستالژی مرگ ۴-۳-۷-۴

- ۱۳۷..... نوستالژی پیری ۵-۳-۷-۴
- ۱۳۸..... نوستالژی ویرانی و جنگ ۶-۳-۷-۴
- ۱۳۸..... نوستالژی فقر ۸-۳-۷-۴
- ۱۳۹..... نوستالژی از دست رفتن ارزش‌های انسانی ۹-۳-۷-۴
- ۱۴۰..... مدار صفر درجه ۴-۷-۴
- ۱۴۱..... نوستالژی مرگ ۱-۴-۷-۴
- ۱۴۱..... نوستالژی عشق ۱-۴-۷-۴
- ۱۴۲..... آدم زنده ۵-۷-۴
- ۱۴۴..... درخت انجیر معابد ۶-۷-۴
- ۱۴۵..... نوستالژی عشق ۱-۶-۷-۴
- ۱۴۶..... نوستالژی خرافات ۱-۶-۷-۴

فصل پنجم : استنباط و نتیجه گیری

- ۱۴۹..... نتیجه گیری ۱-۵
- ۱۵۰..... پیشنهادها ۲-۵
- ۱۵۳..... منابع

فصل اول

طرح پژوهشی

خاطرات گذشته همواره در ذهن آدمی بایگانی می‌شود. زندگی اکنون و آینده‌ی او با سپری کردن خاطرات و حوادث شیرین و گاهی تلخ سپری می‌شود. انسان به دلیل ویژگی ذاتی خویش همواره به گذشته باز می‌گردد و به دلیل از دست رفتن روزهای از دست رفته، به یاد آن ایام حسرت می‌خورد. حسرت به گذشته از دیر باز با انسان همراه بوده است، به طوری که حتی انسان‌های اولیه نیز از این قاعده مستثنی نبوده‌اند. از نگاه اسطوره‌شناسی و انسان‌شناسی، الیاده نشان داده است که انسان‌های نخستین و وحشی‌ها سوگوار از دست دادن روزگاری بوده‌اند که عصر طلایی زندگی بشر خوانده می‌شود. «او معتقد است که انسان با دور شدن از عصر طلایی (بهشت) در چرخه‌ی کار و مرگ گرفتار می‌شود. و این آنجایی است که انسان «زمان» و گذشت آن را احساس می‌کند و چرخه‌ی زمان او را به خط سیر کودکی، میانسالی و پیری می‌کشاند. در هر صورت الیاده معتقد است که وحشی‌ها در مراسم‌های مذهبی یا در درمان بیماران خود سروده‌هایی می‌خواندند که در آن‌ها از آرزوی خود برای بازگشت به عصر طلایی سخن می‌گفتند.» (الیاده، ۱۳۸۳: ۴۳)

نگاه حسرت بار به گذشته را «نوستالژی» می‌گویند. ابتدا کار برد این واژه در علم روانشناسی بود، اما به تدریج این واژه به حوزه‌ی ادبیات نیز راه پیدا کرد. نوستالژی در روانشناسی به صورت رفتار ناخودآگاه بروز می‌کند، اما در ادبیات به صورت آگاهانه جلوه می‌نماید. قصه‌ها و داستان‌های گذشته و ادبیات داستانی، آرزوها و خواسته‌ها و شرایط زندگی مردمان عصر خود را نمایان می‌سازد. بازتاب‌های اجتماعی بر ادبیات هر ملتی تأثیر گذار است، زیرا که ادبیات یک جامعه به هیچ وجه نمی‌تواند از تأثیر عناصر اجتماعی بر کنار بماند و ادبیات نیز بر تغییر و تحولات اجتماعی و سیاسی اثر می‌گذارد. در بسیاری از آثار نویسندگان بزرگ می‌توان بازتاب سیمای مردم سرزمین خویش و حتی سرزمین‌های مختلف را مشاهده نمود. هنرمند جزء جزء اثر ادبی خود را از محیط اجتماعی می‌گیرد؛ و گاهی این جزئیات را به صورت آگاهانه، یا ناآگاهانه بازتاب می‌دهد. یونگ معتقد است که «در هر فرد انسان، نوعی شخصیت ناخود آگاه جمعی و از قبل تعیین شده توسط نژاد او شکل گرفته است.» (شاملو، ۱۳۷۰: ۴۲)

هنرمند با نگاهی نوستالژیک به گذشته، شرایط و روابط نامطلوب حاکم بر آن زمان را به تصویر می‌کشد. شرایط سیاسی-اجتماعی و گاهی وضعیت روانی و ذهنی یک نویسنده عاملی می‌شود تا به گذشته‌ی خود یا گذشته‌ی جمعی بیاندهد. آنچه نویسندگان معاصر را بیش از همه به سمت این گونه بینش نوستالژیک می‌کشاند شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر فضای کشور بوده است. او با استفاده از ضمیر ناخودآگاه خویش، خاطرات خود را بازسازی می‌کند. «ضمیر نا خودآگاه شخصی شامل خاطرات فراموش شده و واپسزده؛ یعنی عملاً فراموش شده و تجسمات ناخوشایند است. یعنی ادراک‌های حسی، از حدت زیادی بر خوردار نبوده است تا از مرز ناخود آگاهی فراتر رود و به گستره‌ی آگاهی برسد.» (یونگ، ۱۳۸۵: ۸۸) احمد محمود از جمله نویسندگان ایرانی است که بستر و خاستگاه بیشتر آثار او جنوب ایران است. او با نگرشی هنرمندانه به عنوان یک نویسنده‌ی رئالیست، گوشه‌هایی از زندگی مردم را در مکان‌های واقعی به نمایش گذاشته است. به عقیده‌ی گلستان «جنوب و به خصوص خوزستان، صنعت و کشاورزی، رودخانه‌های پرآب، نخلستان‌های بزرگ از مسائل قابل توجه نویسنده است. و این که کودکی و نوجوانیش را در این سرزمین گذرانده است؛ معنیش این نیست که در بند اقلیم بماند و همانجا خفه شود بلکه او از اقلیم جنوب، مملکتی شد.» (گلستان، ۱۳۸۳: ۳۶) داستان‌ها و رمان‌های احمد محمود حکایت از گذشته فردی و جمعی نویسنده دارد. در این پژوهش کوشش شده تا با ارائه‌ی تعریف دقیق و ریشه‌یابی نوستالژی و مباحث متفاوت پیرامون این مقوله، به بررسی آثار احمد محمود از این منظر پرداخته شود.

۱-۱- تعریف و بیان مسئله‌ی تحقیق

نوستالژی از مباحثی است که ریشه‌ی روان‌شناسی دارد. به همین دلیل بسیاری از شاعران و نویسندگان برای بیان اهداف خود و نشان دادن حالت درون خویش از این مقوله استفاده می‌نمایند. نوستالژی در زبان فارسی به غم غربت تعبیر شده است. نویسنده یا شاعر، دل‌تنگ میهن، خانه و حسرتی است که بر گذشته دارد و در آرزوی بازگشت به آن است. این واژه در ادبیات و هنر طیف گسترده‌ای

هم چون آرمان شهر، آرکائیس، غم غربت، و... را شامل می‌شود. نوستالژی، گذشته‌ی شخصی نویسنده و گذشته‌ی او را شامل می‌شود که نگاه حسرت باری به گذشته دارد. در ادبیات غنایی نیز، جلوه‌هایی از نوستالژی به چشم می‌خورد که عشق، پیری، آرزوها و خاطره‌های شاعر یا نویسنده را بیان می‌کند. حافظ، رودکی، ناصر خسرو، مسعود سعد سلمان از شاعران و نویسندگانی هستند که احساسات و عواطف شخصی و خصوصی خویش را در قالب نوستالژی بیان کرده‌اند. در حوزه‌ی ادبیات داستانی نیز غلام حسین ساعدی، مهشید امیر شاهی و جلال آل احمد، از نویسندگانی هستند که در آثار خویش به گذشته‌ای از زندگی خود همراه با حسرت و اندوه نگریسته‌اند. نوستالژی در آثار نویسندگان بزرگی هم چون هوگو، بالزاک نیز به چشم می‌خورد. در آثار هوگو به معنی درد سوزان دوری از وطن؛ و در آثار بودلر به معنی اشتیاق به سرزمین‌های بیگانه می‌باشد.

احمد محمود هم یکی از نویسندگان معاصر است که در آثار او، به وضوح جلوه‌هایی از نوستالژی دیده می‌شود. دل‌تنگی برای روزهای از دست رفته، حبس و تبعید، فقر و بیکاری، مشکلات اجتماعی، جنگ و یاد عزیزانی که آن‌ها را از دست داده است. دوری از معشوق، علاقه به سرزمین مادری، آرزوها و خاطره‌های شیرین و برخی از مسائل اجتماعی، سهم مهمی در نوستالژی آثار احمد محمود دارند. نوستالژی در آثار احمد محمود گاه به صورت فردی و گاه به صورت اجتماعی دیده می‌شود، او از ایام کودکی خویش و مشکلات مردم جنوب، با حسرت و اندوه یاد می‌کند. میل به گذشته و امیال و خواسته‌های سرکوب شده در آثار داستانی او واضح است. از آن جایی که نویسنده در یک برهه زمانی خاصی زندگی می‌کرده است، نوستالژی در آثار او قابل توجه می‌باشد. او با استفاده از تجربه‌های زندگی خویش به آدم‌های بی پناه و مردمی که در اعماق جامعه زندگی می‌کنند پرداخته، زندگی آنان را به تصویر کشیده و از دردها ورنج‌های آنان سخن گفته و در داستان‌هایش رئالیسم اجتماعی را با ادبیات زندان پیوند داده است. توصیف زندان و مشکلات شخصیت‌های داستان‌هایش، متأثر از تجارب سخت اوست؛ که با چیدن کلمات به ثبت وقایع روزگار خویش پرداخته است. برخی از داستان‌های نوستالژیکی احمد محمود، با رویکرد شخصی، نوشته شده و تعدادی از آنان نیز با رویکرد اجتماعی و در بعضی از آثارش هر دو رویکرد را یک جا به کار برده است. این پژوهش درنگی است برای نزدیک شدن به روحیه

و دنیای عواطف این نویسنده که ابعاد زندگی و اجتماعی خویش و مردم خطه‌ی جنوب را به نمایش گذاشته است.

۱-۲- ضرورت و اهداف تحقیق

از آن جایی که اثر یک نویسنده می‌تواند گویای شرایط حاکم بر فضای جامعه باشد و فضای آن را توصیف نماید، بررسی این مقوله می‌تواند شرایط حاکم بر فضای جامعه‌ی نویسنده را در برهه‌ای از زندگی او و جامعه را نمایان سازد. هم‌چنین جنبه‌های شخصیت اجتماعی نویسنده و موضع‌گیری‌های او، در قبال مسائل اجتماعی-سیاسی زمان خویش را در بر می‌گیرد. به دلیل این که نوستالژی می‌تواند با ضمیر ناخود آگاه شخص ارتباط کامل داشته باشد به این وسیله می‌توان به شخصیت درونی و روانی نویسنده آگاهی حاصل نمود. نویسنده در بازنمایی گذشته از ابتکارات زمان و زبانی- ادبی خاصی استفاده می‌نماید و اثر ادبی جاودانی را خلق می‌کند. با بررسی آثار باقی مانده از نویسنده، می‌توان به بازتاب فضای روحی و روانی او در برخورد با حوادث گوناگون پی برد، که چگونه این عوامل بر شکل‌گیری شخصیت او تأثیر داشته و هم‌چنین چگونه این عوامل به طور ناخودآگاه در نوشته‌های او منعکس شده است. این امر یکی از اهداف مهم این پژوهش می‌باشد.

۱-۳- پیشینه‌ی تحقیق

پیرامون نوستالژی، پایان‌نامه‌ها و مقالات بسیاری نوشته شده است که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.

«بررسی جلوه‌های نوستالژی در ادبیات داستانی معاصر با تکیه بر آثار داستانی جمال میرصادقی، اسماعیل فصیح، هوشنگ گلشیری» از نرگس بیات، استاد راهنما دکتر لیلا هاشمیان، دانشگاه بوعلی‌سینا، ۱۳۹۰، کارشناس ارشد.

«بررسی دلتنگی در آثار شش شاعر زن معاصر» از معصومه خدا دادی مهاباد، استاد راهنما دکتر بزرگ بیگدلی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۷، کارشناس ارشد.

«بررسی جلوه‌های نوستالژی در شعر حافظ» از مریم شاهدی علی آباد، استاد راهنما نجمه نظری، دانشگاه بوعلی سینا، ۱۳۹۰، کارشناس ارشد.

«نوستالژی در شعر کلاسیک عرفانی» از فاطمه کلاهیچیان، استاد راهنما دکتر محمود فتوحی، دانشگاه معلم تهران، ۱۳۸۵، دکتری.

«بررسی نوستالژی در شعر سهراب سپهری» از بهروز ژاله، استاد راهنما دکتر حبیب اله عباسی، دانشگاه خوارزمی، ۱۳۸۵، دکتری.

از جمله مقالاتی که پیرامون موضوع نوستالژی نوشته شده است می‌توان به مقالات زیر اشاره نمود:

۱. روانشناسی درد در شعر نادر نادرپور، دکتر مهدی شریفیان.
۲. بررسی فرایند نوستالژی در اشعار فریدون مشیری، دکتر مهدی شریفیان.
۳. بررسی تطبیقی نوستالژی در شعر عبدالوهاب بیاتی و شفیع کدکنی.

۱-۴- اهداف تحقیق

الف- هدف کلی

۱- بررسی نوستالژی در داستان‌های احمد محمود.

ب: اهداف جزئی

- ۱- بررسی زمینه و عوامل و موقعیت اجتماعی در داستان‌های احمد محمود.
- ۲- ترسیم نمود هایی از نوستالژی در آثار احمد محمود.
- ۳- بررسی تأثیر تبعید و زندان بر آثار احمد محمود.
- ۴- بررسی واقعیات جامعه و تأثیر آن در القای حس نوستالژیکی داستان‌های احمد محمود.

۱-۵- فرضیه‌های تحقیق

۱. احمد محمود یکی از نویسندگان است که حس نوستالژی در آثار او به چشم می‌خورد.
۲. تبعید و زندان بیشترین تأثیر را در آثار احمد محمود داشته است.
۳. علل و عوامل گوناگونی در به وجود آمدن این حس نوستالژیکی سهم داشته اند.
۴. واقعیات اجتماعی تا اندازه‌ی زیادی در ایجاد مفاهیم نوستالژی تأثیر داشته است.

۱-۶- روش تحقیق

پژوهش حاضر به روش کتابخانه‌ای، توصیفی نظری انجام شده است. در این روش به مطالعه‌ی آثار احمد محمود پرداخته شده است. در ادامه از قسمت‌های مختلف کتاب فیش برداری شده و هم چنین کتاب‌های دیگری که با نوستالژی و روانشناسی ارتباط داشته‌اند، جمع‌آوری و پس از مطالعه فیش‌برداری شده است. این اطلاعات تجزیه و تحلیل شده و در خاتمه‌ی این پژوهش نتیجه‌گیری به عمل آمده است.

فصل دوم

کلیات پژوهشی